

AN'ANAVIY XONANDACHILIKNING RIVOJLANISH TARIXINI O'RGANISH JARAYONI

Gulov Sadridin Niyozovich

Buxoro davlat pedagogika instituti

Musiq va tasviriy san'at kafedrası o'qituvchisi

Rajabova Mehrangiz Ubaydullo qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti

Musiq ta'limi yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annatsiya: Ushbu maqolada an'anaviy qo'shiqchilikning paydo bo'lishi va rivojlanishi tarixi ko'rib chiqiladi. An'anaviy qo'shiqchilik har bir xalqda mavjud bo'lib, u har bir xalqning tarixi va an'analari bilan bog'liqligi, shu bois u zamonaviy qo'shiqchilik manbalariga aylangan sof milliy xususiyatlarga ega ekanligi ta'kidlanadi. Milliy an'anaviy qo'shiqchilik maktabi XIX asrning 2-yarmi va XX asr boshlarida paydo bo'lgan va professional musiq madaniyati yetarli darajada rivojlangan, musiq maktabi va u bilan bog'liq bo'lgan professional musiq ijrochilik madaniyati haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: an'anaviy xonandalik, tarix, milliy qadriyat, repertuar, xonandalar, qo'shiq, raqs

Annotation: This article examines the history of the emergence and development of traditional singing. It is emphasized that traditional singing exists in every nation, it is connected with the history and traditions of each nation, therefore it has purely national characteristics that have become the source of modern singing. The national traditional singing school appeared in the second half of the 19th century and the beginning of the 20th century, and the professional music culture was sufficiently developed that there was a music school and a related professional music performance culture. will be available in places. folk performance art.

Keys words: traditional singing, history, national value, repertoire, singers, song, dance.

Kirish: Barcha xalqlar orasida an'anaviy qo'shiqchilik ko'p asrlar davomida madaniy, bebaho milliy qadriyat sifatida saqlanib qolgan. Hozir xonandalarning kuylashi an'anaga aylangan. Chunki an'anaviy qo'shiqchilikning o'z maktabi bo'lgan va xonandalar tufayli saqlanib qolgan. An'anaviy qo'shiqchilikning o'z maktabi bo'lgani uchun u o'z repertuariga an'anaviy qo'shiq va raqslarni kiritgan xonandalar tufayli saqlanib qolgan. Ushbu maqolada an'anaviy qo'shiqchilik taraqqiyotining asosiy bosqichlarini hamda xonandalar ijro uslubining mohiyatini belgilovchi omillarni ko'rsatiladi.

Asosiy qism: XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asr boshlarida. milliy an'anaviy qo'shiqchilik maktabi vujudga keldi, professional musiq madaniyati shu darajada rivojlandiki, ba'zi joylarda musiq maktabi va u bilan bog'liq professional musiq ijrochilik madaniyati vujudga keldi. Har bir xalq, jumladan, o'zbeklar ham o'zining kelib chiqish va rivojlanish tarixi bilan ajralib turadi, muayyan tabiiy sharoitlarda yashaydi, o'z tilidan foydalanadi, ko'p asrlik madaniyatga ega. Binobarin, turli xalqlarning o'ziga xos ruhiy qiyofasi, xarakteri, temperamenti va boshqa xususiyatlari mavjud. Bir millatga nom berilsa, uning xususiyatlari darhol ongimizda paydo bo'ladi.

Milliy vokal maktabining tug'ilishi va shakllanishi vokal san'ati sohasidagi janrni belgilab beruvchi milliy maqom bilan chambarchas bog'liq. Milliy maqom o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ijro uslubining umumiy tabiatiga nisbatan ham xonandaga o'ziga xos talablar qo'yadi, har bir milliy qo'shiqchilik maktabida professional xonandalar, eng avvalo, musiqaning tabiati bilan belgilanadi. Vokal pedagogika ijro amaliyotidan so'ng talablarni umumlashtiradi va ushbu amaliyotga xizmat qilish vazifasidan kelib chiqqan holda o'zining uslubiy ko'rsatmalarini ishlab chiqadi. Shu bois ovoz tayyorlashga oid uslubiy ishlar qaysi tarixiy davrlarda yaratilganligi, milliy musiqani gavdalantirish uchun shu usul yordamida qaysi xonandalar tayyorlanganligini hisobga olgan holda ko'rib chiqilishi kerak. Ovoz apparati rivojlanishining umumiy fiziologik qonuniyatlarini aks ettiruvchi faqat uslubiy tamoyillar umuman amal qiladi va barcha davrlar va xalqlar uchun amal qiladi.

O'zbek an'anaviy qo'shig'i nihoyatda rang-barang, obrazlar diapazoni keng: lirikdan tortib chuqur ijtimoiygacha. Shuning uchun ular shakl jihatidan juda farq qiladi. O'zbek qo'shig'ining rang-barangligi

uning turli timsollarini talab qilardi. Maqomlarga xos xususiyat ularning samimiyligi, mazmunining teranligi, psixologizmi, soʻz bilan musiqa oʻrtasidagi uzviy bogʻliqlikdir. Qoʻshiqning soʻzi yetakchi soʻz boʻlib, kuyning xarakterini belgilaydi. Hikoyachilar aytganidek, baxshi, qoʻshiq gapiradi, lekin ohang oʻz-oʻzidan keladi.

Maqomlar, eng avvalo, ijroning chuqurligi va kirib borishini talab qiladi. Bu esa, oʻz navbatida, toʻla ovozi, tembrning bir tekisligi va goʻzalligini, zoʻr nafas olishni talab qiladi. “Katta ashula” (“katta qoʻshiq”) va maqom xonandalari ayni motivni yangi mazmun, yangi tuygʻular bilan toʻldirish qobiliyati bilan tinglovchilarni lol qoldiradilar. Ritm oʻyini va koʻplab betakror nozik intonatsiya tuslarining xilma-xilligi tufayli, baʼzan shov-shuvli, goh ayyor, goh istehzoli, qoʻshiqchilar tinglovchilarni gʻayrioddiy, mehribon qoʻshiq olamiga jalb qildi. Maqom professional xonandalar tayyorlashda alohida va salmoqli oʻrin tutgan. Maqom musiqasi faqat vokal boʻlgan (maqom kuylashda cholgʻu asboblari doimo boʻlgan). Maqomlar oʻzining vazmin, mahobatli, hikoyachi xarakteri bilan ajralib turardi

Xulosa: Demak, oʻzbek xalq qoʻshiqlari va baxshichilik sanʼati, bir tomondan, “katta ashula” (“katta qoʻshiq”) va maqomning yuksak vokal madaniyati edi, ikkinchi tomondan, ular dunyoviy professional zamonaviy xonandalik sanʼatining paydo boʻlishiga zamin tayyorlagan eng muhim omillar edi. Xalq amaliy sanʼatida sahna sanʼatining ham oʻziga xos xususiyatlari bor edi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Nurullaev F.G. The role of folklore in the raising of children. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. 8 No. 12, 2020 Part III ISSN 2056-5852.
2. Нуруллаев Ф.Г., Композиционный и исполнительский процесс в музыке // «Scientific Progress» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 576-581.
3. Нуруллаев Ф.Г. Импровизаторское творчество в XX веке по сфере музыке// «Scientific Progress» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.-
4. Nurullayev F.G. FORMATION OF AESTHETIC EDUCATION OF CHILDREN ON THE EXAMPLE OF BUKHARA FOLKLORE SONGS. Euro-Asia Conferences 1 (1), 34-36.
5. Nurullayev F.G. METHODOLOGICAL REQUIREMENTS FOR THE SELECTION OF BUKHARA FOLK SONGS IN MUSIC EDUCATION. Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01), 83-88
6. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Музыкально-историческое наследие центральной Азии (психологический настрой армии Темура). Психология XXI столетия, 18-20 марта 2020 года С. 115-118.
7. Нуруллаев Ф.Г. Музыка таълимида Бухоро фольклор кўшиқларига қўйиладиган методик талаблар. Pedagogik mahorat, Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2020, 3-son. Вухоро. Б.175-180.
8. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Роль фольклорных песен в воспитании учащихся. Научно-методический журнал «Проблемы педагогики» №3(48). Москва 2020. С.15-
9. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Формирование эстетического воспитания детей на примере Бухарских фольклорных песен. «MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS» collection of scientific works of the international scientific conference Issue 4(260 Warsaw, Poland 2020. P. 139.
10. Nurullayev F.G., Madrimov B.K., Rajabov T.I. Teaching Bukhara Children Folk Songs in Music Lessons as an Actual Problem. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol.24, Issue 04, 2020 P. 6049.
11. Нуруллаев Ф.Г., Случайный выбор качественных характеристик материала по музыки или порядок его изложения в процессе создания музыки или исполнения опуса//«SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal. ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 588-593.
12. Nurullayev F.G. FORMATION OF AESTHETIC EDUCATION OF CHILDREN ON THE EXAMPLE OF BUKHARA FOLKLORE SONGS. Euro-Asia Conferences 1 (1), 34-36.

13. Nurullayev F.G The Role and Significance of Folk Music in Raising Children.European Journal of Innovation in Nonformal Education(EJINE) Volume 2| Issue 5| ISSN:2795-8612 . Accepted 14 May2022.
14. Nurullayev F.G. METHODOLOGICAL REQUIREMENTS FOR THE SELECTION OF BUKHARA FOLK SONGS IN MUSIC EDUCATION. Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01), 83-88.
15. Nurullayeva N.G., Nurullaeva N.K., Nurullaev B.G. Role and significance of folklor music in the upbringing of children of preschool age. Academicia An International Multidisciplinary Research Journal. Vol.10, Issue 10, October 2020.
16. Nurullayev F.G. Узлуксиз таълим тизимида Бухоро фольклор кўшиқларини ўргатишнинг ўрни ва аҳамияти// O'zbekiston Milliy Universiteti xabarлари, Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2021-yil 6-son.- Toshkent. B.177-186.
17. Нуруллаев Ф.Г., Музыкальный процесс в западной музыке// «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021. - pp.570-575.
18. Нуруллаев Ф.Г., Нуруллаева Н.К. Роль фольклорных песен в воспитании учащихся// Научно – методический журнал «Проблемы педагогики». №3 (48). - Москва 2020.- С.15-17.
19. Nurullayev F.G The Role and Significance of Folk Music in Raising Children.European Journal of Innovation in Nonformal Education(EJINE) Volume 2| Issue 5| ISSN:2795-8612. Accepted 14 May2022.
20. Nurillaev F.G. Results of Experimental Work on Teaching Bukhara Folk Songs in Music Education and their Effectiveness. International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD) Special Issue on Modern Trends in Science, Technology and Economy.P.106-109.Available Online: www.ijtsrd.com e-ISSN: 2456 – 6470
21. Нуруллаев Ф.Г., Норова Ш.У. Психология музыкальных дидактических игр на интегрированных занятиях// Вестник интергративной психологии. Журнал для психологов. Выпуск №17, 2018. – С.295-299.
22. Nurillaev Farrukh Gaybullaevich- The technology of organizing the aesthetic education of students by means of folk songs. European Chemical Bulletin (Scopus-Q3) ISSN2063-5346. 2023, 12 (Special Issue7), 1987-1996
23. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев. Моделирования педагогических с музыкальным уклоном действие объектов через математический аппарат в педагогике// Science And Education Scientific Journal, Issn 2181-0842, Volume 3, Issue 1, January 2022.589-595.
24. Фаррух Гайбуллоевич Нуруллаев. Интерактивные уроки музыки по программы Steam// Science And Education Scientific Journal, Issn 2181-0842, Volume 3, Issue 1, January 2022.595-602.
25. Нодира Каримовна Нуруллаева. Методические аспекты музыкального образования, особенности обучения народных песен в 5-7 классах// Science And Education Scientific Journal, Issn 2181-0842, Volume 3, Issue 1, J-2022
26. Nurullayev F.G. Rustamov F.T. Education Of A Child By Music In The Early Period Of Life. Spectrum Journal of Innovation Reforms and Development, volume 22,December2023,ISSN(E):2751-1731.
27. Nurullayev F.G. Usmonov A.A. The Role Of Music Culture Lessons In The Growth Of The Consciousness Of The Student Youth And National Thinking. Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods. Volume 1, Issue 4, December, 2023<https://westerneuropeanstudies.com/index.php/1>
28. Nurullayev F.G. МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ БУХАРСКИХ НАРОДНЫХ ПЕСЕН В МУЗЫКАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ
29. INTER EDUCATION & GLOBAL STUDY (2023, №3) ISSN 2992-9024

30. Emilova E.A.,Nurullayev F.G. “O‘ZBEK MUSIQASI TARIXI” FANINI O‘QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR. INTER EDUCATION & GLOBAL STUDY (2023, №3) ISSN 2992-9024
31. Habibullayeva G.H.,Nurullayev F.G. O‘ZBEK FOLKLOR QO‘SHIQLARINING BOLALAR TARBIYASIDAGI AHAMIYATI. INTER EDUCATION & GLOBAL STUDY (2023, №3) ISSN 2992-9024